

УДК 338.4:351.864]:336.53](477)«2015/2016»(045)

ВИТРАТИ НА ОБОРОНУ ТА ДЕРЖАВНЕ ОБОРОННЕ ЗАМОВЛЕННЯ: УКРАЇНА У СВІТІ

Матвіїшин Є.Г., Оцабрик І.І.

Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України

Визначено світові витрати на оборону та державне оборонне замовлення в Україні. Проаналізовано військові витрати у різних куточках світу протягом 2015-2016 рр. Досліджено стан світових військових витрат та стан виконання державного оборонного замовлення у 2015-2016 рр. Вивчено особливості військових витрат в Україні та винесено висновки щодо сучасного стану державного оборонного замовлення. **Ключові слова:** оборонні витрати, державний борг, фінансова допомога, озброєння та військова техніка, державна цільова програма, державне оборонне замовлення.

Постановка проблеми. Відповідно до Стратегії національної безпеки України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України щорічне бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони має становити не менше 5% від ВВП. Згідно проекту Державного бюджету України на 2018 рік, ця сума повинна скласти 156,2774291 млрд грн. Однак, безпосередньо армія отримує лише 83,3145 млрд грн. Збройні Сили України за всю свою історію ще ні разу не отримували бажану кількість фінансових ресурсів (зазвичай потреби оборонного відомства зменшувались вже на рівні обговорення бюджету в Мінфіні). Світовий досвід пропонує розраховувати потреби армії по наступній формулі: 10 млрд доларів США на 100 тисяч військовослужбовців. Оскільки чисельність ЗСУ складає приблизно 250 тисяч чоловік, то оптимальний рівень фінансування по вищевказаній формулі – приблизно 25 млрд доларів США.

Основними проблемами, які стали наслідками недофінансування та несистемної політики в оборонно-промисловому секторі слід вважати:

- технологічне відставання оборонно-промислового комплексу України від провідних виробників озброєння та військової техніки у світі, відсутність систем інноваційного розвитку в ОПК. ОПК здебільшого характеризується низьким рівнем інноваційної активності підприємств і організацій, недосконалістю зв'язків між проектними розробками та виробничою сферою, між системою освіти та системою наукових організацій, низькими обсягами державного оборонного замовлення на фундаментальні дослідження та прикладні розробки щодо освоєння новітніх зразків ОВТ та технологій. Крім того, в ОПК існує розрив у ланцюзі «ідея-технологія-виробництво»: фактично розробник який має певні напрацювання не в змозі їх не тільки впровадити у виробництво, а й навіть створити тестову версію своїх досягнень, що обумовлює перетікання кадрів та технологій за кордон. Часто дослідницька діяльність спрямовується на вирішення технологічних проблем, які вже втратили актуальність або мають вторинну актуальність. В цілому держава фактично не бере участі у підтримці технологічної модернізації підприємств ОПК та стимулюванні розвитку фундаментальних технологій;
- незадовільні темпи переозброєння ЗСУ – з розпадом СРСР Україна фактично зупинила

переозброєння ЗСУ, були навіть випадки зняття з озброєння окремих видів військової техніки з метою їх реалізації на експорт. До недавнього часу український ОПК діяв на комерційній основі практично без держзамовлень, а більшість підприємств ОПК діяли на комерційній основі та не мали зобов'язань перед державою та ЗСУ;

– відсутність замкнутих циклів виробництва більшості видів озброєння та військової техніки, а також високий рівень залежності від критичного імпорту. Відсутність стратегічного планування та реальних перетворень у сфері виробництва озброєння та військової техніки упродовж усього періоду незалежності України обумовило збереження досить тісних коопераційних зв'язків підприємств ОПК України та РФ, що на сьогоднішній день спричинило проблеми, пов'язані з неможливістю підтримувати у належному стані певні види військової техніки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світові військові витрати зросли до 1 686 млрд доларів США, що склало 0,4% у реальному вираженні в порівнянні з 2015 роком. Витрати продовжують зростати в Азії та Океанії, Центральній та Східній Європі і Північній Африці. Впали витрати в Центральній Америці і Карибському басейні, на Близькому Сході, Південній Америці та Африці на південь від Сахари.

Найвищі щорічні військові витрати у світі належать США і в період між 2015-2016 роками вони зросли на 1,7%, що в грошовому еквіваленті склали 611 млрд доларів США. Друге місце посідає Китай, військові витрати якого збільшились на 5,4% до 215 млрд доларів США, однак швидкість зростання військових витрат значно знизилась протягом 2015-2016 років. На третьому місці опинилась Росія, яка збільшила свої витрати на 5,9% у 2016 році до 69,2 млрд доларів США. На четвертому місці – Саудівська Аравія, витрати якої впали на 30% у 2016 році до 63,7 млрд доларів США. На п'ятому місці опинилась Індія. Витрати країни виросли на 8,5% у 2016 році до 55,9 млрд доларів США.

Військові витрати у Західній Європі зростають вже другий рік поспіль з 2015 року і збільшились на 2,6% у 2016 році. Країни з найбільшим зростанням військових витрат в період між 2015 і 2016 роками знаходяться в Центральній Європі. Загальні витрати в цьому регіоні виросли на 2,4% в 2016 році. SIPRI

пов'язує зростання військових витрат в Центральній Європі зі зростанням витрат Росії, яка створює велику загрозу.

22 вересня Верховна Рада України прийняла до розгляду затверджений Кабінетом Міністрів України та зареєстрований в парламенті 15 вересня 2017 року Проект Закону про Державний бюджет на 2018 рік з доходами в сумі 877 млрд грн і витратами – 948 млрд грн та показником дефіциту – 77,9 млрд грн або 2,4% ВВП.

Граничний об'єм державного боргу на 31 грудня 2018 року встановлений в сумі 1,999 трлн грн, гарантованого державою боргу – 747,6 млрд грн, що в сумі, по оцінкам керівництва, складає 84,6% ВВП.

Бюджет розроблено на базі середньострокової бюджетної резолюції на 2018-2020 роки з прогнозованим показником зросту економіки в 2018 році в 3% при інфляції 11%. Збільшення витрат пропонується компенсувати збільшенням перерахованого Національним банком прибутку на 1,725 млрд грн і надходжень деяких податків і зборів, в частині, по податку на доходи фізичних осіб та по ренті за користування надрами для добування природного газу.

Щодо військових витрат України, видання The New York Times зазначає, що у 2018 році Україні не варто розраховувати на сильну фінансову допомогу від країн Європейського союзу та Сполучених Штатів Америки. В проект 2017 року була закладена цифра 5 млрд грн, але вже в 2018 році вона складає 2 млрд грн. Також оприлюднений перелік країн, яким раніше США надавали безповоротну фінансову допомогу, яку вони мали витратити на оборону країни. Згідно законодавства США тепер така допомога для України буде надаватись лише в кредит.

Постановка завдання. Мета статті. Проаналізувати витрати на оборону та державне оборонне замовлення в Україні, порівняти їх зі світовими витратами згідно відповідного напрямку.

Завдання:

- вважати основними цілями та орієнтирами ОПК: задоволення потреб ЗСУ сучасним озброєнням і технікою, диверсифікація ринків та імпортозаміщення, співпраця із західними партнерами, впровадження інноваційних технологій, повернення України на світові ринки озброєнь в якості сильного гравця;

- не виходити за межі цільових показників Держбюджету – 5% від ВВП;

- вдосконалити законодавчу та нормативно-правову бази ОПК, налагодити ефективну систему управління, забезпечити замкнуті технологічні цикли виробництва, провести реструктуризацію на акціонування підприємств ОПК, провести импортозаміщення та диверсифікацію експортного потенціалу;

- виконати технічне та технологічне переоснащення, збільшити власне виробництво комплектуючих і матеріалів, які критично необхідні для виробництва ОПК. Це повинно сприяти самостійності України у сфері виробництва ОПК та зростанню конкурентоспроможності української продукції у цій галузі.

Об'єкт дослідження. Витрати на оборону та державне оборонне замовлення в Україні та їх місце у світі.

Предмет дослідження. Сучасні витрати на оборону та державне оборонне замовлення України у світовому рейтингу.

Виклад основного матеріалу. Фінансове забезпечення оборони України залишається одним із головних пріоритетів бюджетної політики на 2018 рік. У Державному бюджеті на 2017 рік Міністерству оборони виділили рекордну суму в розмірі 64,5 млрд грн, яка в порівнянні з 2016 роком збільшилась на 8,5%. Зважаючи на девальвацію національної валюти подібні «надбавки» були не такими помітними, як очікувалось.

Кабінет Міністрів України на засіданні 14 лютого 2017 року затвердив державне оборонне замовлення на 2017-2019 роки. Середньострокове державне оборонне замовлення було ухвалено вперше і передбачає прогнозованість видатків державного бюджету, створює умови для рівномірного завантаження підприємств ОПК та сталого розвитку їх виробничих потужностей. Зазначене державне оборонне замовлення на 2017-2019 роки передбачає фінансування закупівель озброєння та військової техніки (переважна частина), модернізацію наявних зразків озброєння, відновлення виробничих потужностей українських підприємств ОПК та роботи щодо створення нових зразків озброєння.

Варто зазначити, що цей документ має гриф «таємно», і в інтересах національної безпеки, його деталі не можуть бути оприлюднені, відомо лише про головні пріоритети: розробка і виробництво нових зразків озброєння і військової техніки, розвиток оборонно-промислового комплексу, збільшення обсягу державних гарантій за кредитами і спрощення механізму їх отримання для суб'єктів господарювання, які залучаються до виконання державного оборонного замовлення.

За рішенням РНБО України обсяг фінансування оборонного бюджету у 2018 році буде на рівні 162,7 млрд грн. Обсяг видатків пов'язаний зі значним підвищенням грошового забезпечення військовослужбовців, запровадженням новітніх технологій і модернізації оборонних підприємств та запланованим розвитком оборонної промисловості України.

Висновки та подальші дослідження. Державним оборонним замовленням передбачено забезпечити Збройні Сили України та інші воєнізовані формування новим перспективним озброєнням і військовою технікою: сучасними та артилерійськими системами, броньованими ракетними катерами, безпілотними літальними апаратами, бронетанковою технікою, засобами спостереження, прицілювання та нічного бачення, планується також модернізація літаків, вертольотів та іншої військової техніки тощо.

Крім того, рішенням РНБО України передбачено розпочати «Державну цільову програму створення та освоєння виробництва боєприпасів і продуктів спеціальної хімії на період до 2021 року».

Кабміну України доручено, з урахуванням недофінансування державного оборонного замовлення в 2016 році, внести відповідні корективи до «Державної цільової програми розвитку озброєння та військової техніки на період до 2020 року».

13 лютого 2017 року Президентом України було введено в дію рішення РНБО від 27 січня

2017 року «Основні показники державного оборонного замовлення на 2017 рік та 2018, 2019 роки».

Керівництво Міністерства оборони України пропонує в 2018 році збільшити фінансовий ресурс на розвиток озброєння та військової техніки в два з половиною рази та перейти таким чином від «бюджету утримання» до «бюджету розвитку». Таким чином, якщо в бюджеті 2017 року на модернізацію і закупівлю озброєння та військової техніки було виділено 6,4 млрд грн, то в 2018 році Міністерство оборони планує отримати на зазначені цілі 15-16 млрд грн. Отже, парламент підтримав пропозиції Кабміну, тим самим українська армія отримала самий великий бюджет за всю історію свого існування. Він дійсно дає змогу хоча б у невеликих кількостях перейти до закупівель нової зброї, що свідчить про технічне переобладнання армії. Крім того, цей бюджет, скоріше за все, дозволить покращити мотивацію військовослужбовців шляхом підвищення їх грошового забезпечення, що піде на користь обороноздатності нашої країни.

мати на зазначені цілі 15-16 млрд грн. Отже, парламент підтримав пропозиції Кабміну, тим самим українська армія отримала самий великий бюджет за всю історію свого існування. Він дійсно дає змогу хоча б у невеликих кількостях перейти до закупівель нової зброї, що свідчить про технічне переобладнання армії. Крім того, цей бюджет, скоріше за все, дозволить покращити мотивацію військовослужбовців шляхом підвищення їх грошового забезпечення, що піде на користь обороноздатності нашої країни.

Список літератури:

1. Проект Закону про Державний бюджет на 2018 рік від 15 вересня 2017 року № 7000: [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.w1.c1.rada.gov.ua>.
2. Державне оборонне замовлення на 2017-2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
3. Державна цільова програма створення та освоєння виробництва боеприпасів і продуктів спеціальної хімії на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
4. Державна цільова програма розвитку озброєння та військової техніки на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
5. Рішення РНБО від 27 січня 2017 року «Основні показники державного оборонного замовлення на 2017 рік та 2018, 2019 роки» [Електронний ресурс].

Матвишин Е.Г., Оцабрик И.И.

Львовский региональный институт государственного управления
Национальной академии государственного управления при Президенте Украины

РАСХОДЫ НА ОБОРОНУ И ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ОБОРОННЫЙ ЗАКАЗ: УКРАИНА В МИРЕ

Аннотация

Определены мировые расходы на оборону та государственный оборонный заказ в Украине. Проанализировано военные расходы в разных уголках мира за 2015-2016 г. Исследовано состояние мировых военных расходов и состояние выполнения государственного оборонного заказа в 2015-2016 г. Изучено особенности военных расходов в Украине и вынесено выводы о современном состоянии государственного оборонного заказа.

Ключевые слова: оборонные расходы, государственный долг, финансовая помощь, вооружение и военная техника, государственная целевая программа, государственный оборонный заказ.

Matvuishin E.G., Otsabryk I.I.

Lviv Regional Institute of Public Administration
of National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

DEFENSE-INDUSTRIAL COMPLEX CAPACITY AND MODERN MILITARY FORCE: UKRAINE IN THE WORLD

Summary

Modern Ukrainian Defense-Industrial Complex capacity and its military firepower are defined. World ranking by Global Firepower for 2017 is analyzed. Procurement status of basic examples of new and modernized armament and military equipment and status of the restoration of basic armament and military equipment of the Armed forces of Ukraine in 2016-2017 are researched. The features of Ukrainian Defense-Industrial Complex were studied and proposals for the increase of its capacity and military force modernization were made.

Keywords: capacity index, defense-industrial complex, military firepower, armament and military equipment, state target defense development program, human resource.